

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

"EI TÄSSÄ TILANTEESSA OLTAIS, JOS EI TOHON HOITOON OIS LÄHTENY"

Korvaushoidossa olevan vanhemmuus

Mari Järvinen

Ellanoora Kärkkäinen

Opinnäytetyö
Lokakuu 2017
Sairaanhoitajakoulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitajakoulutus

JÄRVINEN, MARI & KÄRKKÄINEN, ELLANOORA:
"Ei tässä tilanteessa oltais, jos ei tohon hoitoon ois lähteny"
Korvaushoidossa olevan vanhemmuus

Opinnäytetyö 41 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Lokakuu 2017

Opinnäytetyön tavoitteena oli ensisijaisesti tuottaa uutta tietoa päihdehuollon yksiköiden perhehoitotyön kehittämiseen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millä tavalla korvaushoidossa oleva vanhempi kokee vanhemmuuden ja millaista tukea vanhempi kaipaa vanhemmuuteen. Opinnäytetyön tarkoituksena tuen tarpeen selvittämisen lisäksi, oli kuvata vanhempien kokemuksia korvaushoidon vaikutuksista vanhemmuuteen. Opinnäytetyön tehtävinä oli selvittää, millaiseksi korvaushoidossa olevat päihteitä käyttäneet vanhemmat kokevat vanhemmuuden, millaista vanhemmuuden tukea korvaushoidossa oleva asiakas tarvitsee tai kaipaa ja miten korvaushoito on vaikuttanut vanhemmuuteen.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Haastateltavien anonymiteetin varmistamiseksi työn toimeksiantajaa ei mainita nimeltä opinnäytetyössä. Haastatteluihin osallistui kolme korvaushoidossa olevaa vanhempaa. Aineisto analysoitiin induktiivista sisällönanalyysia käyttäen.

Tutkimustulokset osoittivat, että päihteiden käyttö oli ollut esteenä normaalille vanhemmuudelle, jonka vuoksi korvaushoidolla oli ollut positiivinen vaikutus vanhemmuuteen. Lisäksi vanhemmat osasivat määritellä vanhemmuutta ja vanhemmuuteen kuuluvia asioita. Vanhemmat kokivat, että korvaushoidon säännöt ja rajoitukset olivat ajoittain vaikuttaneet vanhemmuuteen negatiivisesti. Korvaushoidon aikana vanhemmat olivat saaneet tukea erilaisista lähteistä vanhemmuuteen, ja lisäksi vanhemmat nimesivät erilaisia arjen toimintoja, jotka tukivat heidän vanhemmuuttaan. Tutkimustuloksia tarkasteltaessa pääteltiin, että korvaushoidolla on ollut vanhempien mielestä suuri merkitys vanhemmuuteen ja sen tukemiseen.

Opinnäytetyön jatkotutkimushaasteeksi esitetään, miten vanhemmuutta voitaisiin tukea yksilöllisesti päihdehuollossa ja millä tavalla erilaisia korvaushoidon sääntöjä ja rajoituksia voitaisiin muokata vanhemmuutta tukevaksi tekijäksi. Jatkotutkimuksena voitaisiin myös toteuttaa erillinen tutkimus vanhemmille sukupuolen mukaan siitä, millaista tukea äiti tai isä kaipaa vanhemmuuden tukemiseen.

Asiasanat: vanhemmuus, korvaushoito, päihdehuolto, päihteitä käyttävä vanhempi, perhe

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care

JÄRVINEN, MARI & KÄRKKÄINEN, ELLANOORA:
"I wouldn't be in this situation, if I hadn't got in this treatment"
Parenthood and Methadone Maintenance Treatment

Bachelor's thesis 41 pages, appendices 6 pages
October 2017

The aim of the thesis was primarily to produce new information for substance abuse care units in charge of methadone maintenance treatment. The purpose of the thesis was also to provide alternative ways to advance family care in substance abuse care units.

The study was qualitative in nature and the data were collected through a theme interview. The data were analyzed through inductive content analysis.

The results of the study showed that the use of opiates had been a barrier for a normal parenthood, but the methadone maintenance treatment has had a positive impact for parenting. The parents were able to define parenting and what constitutes parenthood. During the treatment parents had received support for parenthood from different sources. As a conclusion the results prove that the methadone maintenance treatment has a significant impact for parenthood.

Further research could be to determine how parenthood could be supported individually in substance abuse care units is recommended. Another suggestion is to research what kind of support a mother or a father needs during the methadone maintenance treatment.

Key words: parenthood, methadone maintenance treatment, substance abuse care unit, parental substance abuse, family

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	KORVAUSHOIDOSSA OLEVAN VANHEMMUUS.....	6
	2.1 Vanhemmuus	6
	2.2 Opioidiriippuvuus ja korvaushoito	8
	2.3 Päihteitä käyttävä vanhempi	9
	2.4 Perheen huomioiminen korvaushoidossa.....	11
3	TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE	13
4	TUTKIMUSMENETELMÄ	14
	4.1 Kvalitatiivinen tutkimus	14
	4.2 Aineiston keruu.....	14
	4.3 Aineiston analyysi.....	15
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	19
	5.1 Korvaushoidon vaikutus vanhemmuuteen.....	19
	5.2 Korvaushoidossa olevien vanhempien kokemukset vanhemmuudesta	21
	5.3 Vanhemmuuden tuen tarve korvaushoidossa	21
6	POHDINTA.....	26
	6.1 Tulosten tarkastelu	26
	6.2 Luotettavuuden tarkastelu.....	28
	6.3 Eettisyys.....	30
	6.4 Jatkotutkimukset ja kehittämissuositukset	32
	LÄHTEET.....	33
	LIITTEET	36
	Liite 1. Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta	36
	Liite 2. Haastattelurunko	38
	Liite 3. Aiemmat tutkimukset aiheesta.....	39

1 JOHDANTO

Päihdeongelman kanssa eläminen on raskasta, sillä elämä keskittyy päihteiden käyttäjään ja päihteisiin (Karttunen & Kaunisto 2016, 29). Vanhempien päihdeongelmat näkyvät heidän lapsissaan. Rekisteritutkimus osoittaa esimerkiksi äidin päihdeongelmaalla olevan yhteys lapsen tapaturmiin sekä sairastamiseen tai sairaalahoidon tarpeeseen. Huostaanoton ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen keskeinen syy on vanhempien päihteidenkäytöstä johtuva lapsen laiminlyönti. Vanhempien päihdeongelmien myötä kasvaa todennäköisyys heidän lastensa teini- ja nuoruusiän mielenterveyshäiriöihin. (Ranta & Raitasalo 2015.)

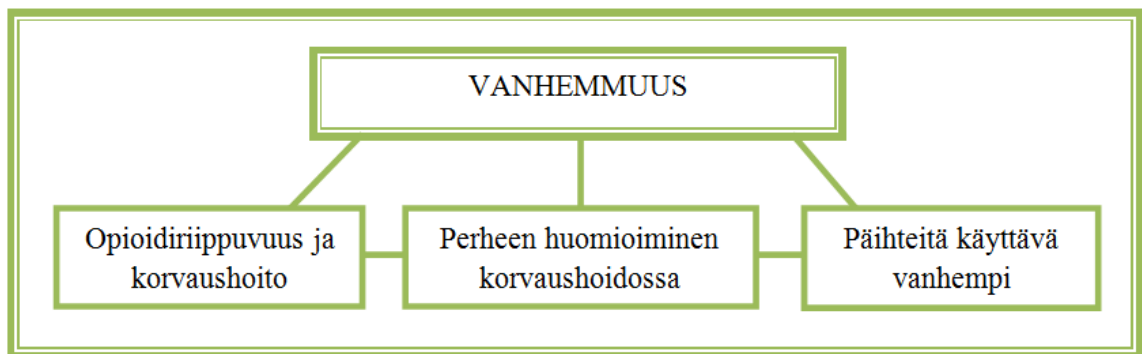
Lastensuojelulaki (417/2007) velvoittaa lapsen vanhempaa hoitavaa yksikköä huomioidaan lapsen hoidon sekä tuen tarpeen hoitotyössä. Tämän lain pohjalta on kehitetty Lapset puheeksi menetelmä, jota voidaan käyttää työkaluna mielenterveys- tai päihdehuollon hoitosuhteessa olevien vanhempien kanssa. (Solantaus n.d.). Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) ohjaa kiinnittämään huomiota alkoholin, tupakan, huumeiden ja rahapelien käytöstä koituihin haittoihin läheisille, sivullisille ja laajemmin yhteiskunnalle.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää korvaushoidossa olevien päihteitä käyttävien vanhempien ajatuksia siitä, kuinka heidän päihteidenkäyttönsä ja korvaushoitonsa on vaikuttanut tai vaikuttaa vanhemmuuteen. Tavoite on tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan kehittää käytänteitä, joiden avulla päihdehuollon henkilökunta voisi tukea paremmin asiakkaiden vanhemmuutta. Opinnäytetyön tavoite on myös tuottaa tietoa päihdeidenkäyttäjien tarpeista vanhemmuuden tukemiseen. Opinnäytetyön aihe on tunteita herättävä ja haastateltaville arka sekä henkilökohtainen. Tämän vuoksi opinnäytetyöprosessissa painotetaan erityisesti etiikkaa ja luottamuksellisuutta.

Opinnäytetyön aihe valikoitui opinnäytetyön tekijöille mielenkiinnosta päihdehoitotyöhön sekä lasten ja nuorten hoitotyöhön. Opinnäytetyö toteutetaan työelämäyhteistyökumppanin kanssa, joka haluaa kehittää perhehoitotyötä päihdehuollossa. Toimeksiantajan nimeä ei julkaista opinnäytetyössä haastateltavien anonyymiteetin säilyttämiseksi.

2 KORVAUSHOIDOSSA OLEVAN VANHEMMUUS

Opinnäytetyön keskeisenä tavoitteena on tuottaa tietoa päihdehuollon perhetyön kehittämistä varten. Teoreettisessa viitekehyksessä (kuvio 1) kuvataan opinnäytetyön keskeiset käsitteet, jotka ovat vanhemmuus, opioidiriippuvuus ja korvaushoito, päihteitä käyttävät vanhemmat sekä perheen huomioiminen korvaushoidossa. Teoreettisessa lähtökohdassa esitellään, mitä vanhemmuudella ja korvaushoidolla tarkoitetaan. Lisäksi teoreettinen lähtökohta selvittää, mitä ovat opioidit ja millä tavalla korvaushoidossa olevan perhe huomioidaan hoidon aikana. Tässä opinnäytetyössä päihteillä tarkoitetaan huumeita.

KUVIO 1. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

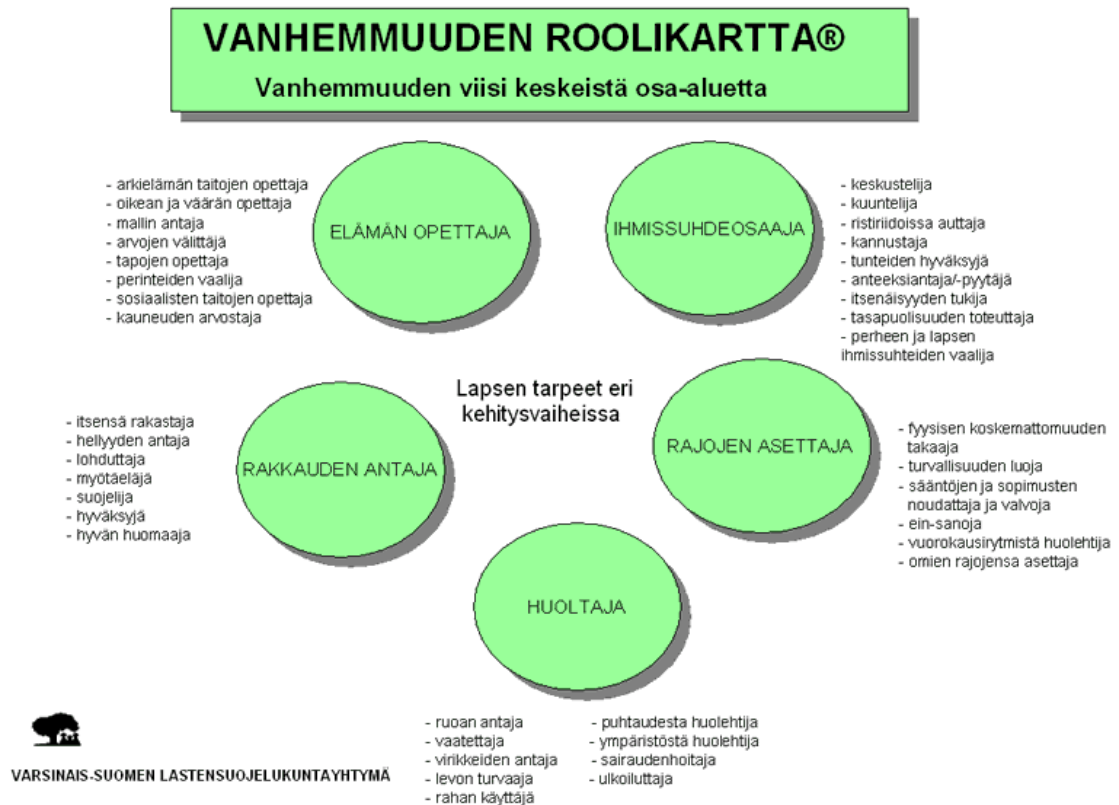
2.1 Vanhemmuus

Vanhemmuus on hyvin laaja käsite, jota ei voida määritellä yhdenmukaisesti. Vanhemmuus muuttuaan yksilöllisesti jokaisella vanhemmalla ja näyttäytyy arjessa eri tavoin. Vanhemmuuteen vaikuttavat monet eri tekijät, kuten vanhemman oma menneisyys ja nykyinen elämäntilanne. Vanhemmuus voidaan kokea hyvin moninaisesti ja jokainen vanhempi on erilainen omine ominaisuuksineen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.)

Vanhemmuus tulee osaksi koko loppuelämää siinä vaiheessa, kun lapsi syntyy. Vastuun ottaminen, lapsen kasvattaminen sekä lapsen hyvinvoinnista huolehtiminen liittyvät aina olennaisesti vanhemmuuteen. Vanhemmuudella tarkoitetaan lapsen ja häntä hoivaavan

ja kasvattavan aikuisen välistä sosiaalista suhdetta, jonka luonne muuttuu muotoaan lapsen eri kehitys- ja kasvuvaiheissa. (Jakku-Sihvonen 1982, 4–8, Hirvilammin 2002, 10 mukaan; Laakkonen 2010, 76–77.)

Vanhemmuuden tehtävien jäsentelyssä voidaan käyttää esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa (kuvio 2). Roolikartta sisältää viisi vanhemmuuden pääroolia, jotka sisältävät useampia alaroleja. Roolikartan vanhemmuuden tehtävät ovat elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, rakkauden antaja sekä huoltaja. Roolikartta määrittää eri tehtävien avulla luontevan vanhemmuuden piirteitä sekä niitä tarpeita, joita lapsi tarvitsee eri kehitysvaiheissaan. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013.)

KUVIO 2. Vanhemmuuden roolikartta (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013).

Elämän opettajana vanhemman tehtävänä on opettaa lapselleen erilaisia taitoja arkielämässä, joiden avulla lapsi alkaa omaksua erilaisiin arvoihin ja asenteisiin sekä moraaliin liittyviä asioita. Lapsi erottaa oikean ja väärän sekä oppii tietynlaisten asioiden arvostamista sekä perinteiden vaalimista. Ihmissuhdeosaajana vanhempi toimii kuuntelijana ja

keskustelijana, jonka myötä lapsi kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi, sekä rakentaa oman positiivisen minäkäsityksensä. Rajojen asettajan roolissa vanhemman kuuluu olennaisesti tarjota lapselle turvallinen elinympäristö ja lapsuus rajoja asettamalla. Tämän avulla on tarkoitus opettaa lapselle muun muassa sääntöjen ja sopimuksien noudattamista. Rakkauden antajana vanhempi osoittaa rakkautta ja antaa hellyyttä lapselleen. Rakkauden antajana vanhempi suojelee ja lohduttaa lastaan. Rakkauden antajana vanhempi on osana luomassa lapselle itsetunnon ja itseluottamuksen pohjaa. Huoltajana vanhempi ylläpitää rutiineja ja säännöllistä perhe-elämää. Huoltajan rooli on erittäin tärkeä osa lapsen arkielämää, sillä huoltaja pitää huolen lapsen päivittäisistä tarpeista, arjen rutiineista ja terveydestä. (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013.)

2.2 Opioidiriippuvuus ja korvaushoito

Opioidit ovat erittäin vaarallisiksi luokiteltuja huumausaineita (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015), joiden väärinkäyttö perustuu kivun lievitykseen sekä mielihyvää tuottavaan vaikutukseen (Seppä, Aalto, Alho & Kiiänmaa 2012, 25). Opioideista syntyvä addiktio on fyysistä ja psyykkistä. Fyysinen addiktio johtuu kehon tottumuksesta opioideihin ja näin ollen niiden käytön lopettamisesta aiheutuu erilaisia vieroitusoireita. (Salaspuro, Kiiänmaa & Seppä 2003, 154–155.) Psyykkinen riippuvuus syntyy lähinnä mielihyvää tuottavasta vaikutusta ja sen katsotaan myös linkittyvän dopamiiniradan aktiivisuuden lisääntymiseen (Seppä ym. 2012, 25). Opioideja kohtaan syntyy helposti tarve saada huumetta lisää, sillä sietokyky niitä kohtaan kasvaa nopeasti. Opioidiriippuvuuden kehityttyä käyttäjä pyrkii ehkäisemään vieroitusoireita euforisen tilan tavoittelun lisäksi. (Huumeongelmaisen hoito: Käypä hoito -suositus 2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön asetusta (33/2008) sovelletaan buprenorfiinia tai metadonia sisältävien lääkevalmisteiden käyttämiseen opioidista riippuvaisten vieroituksessa ja korvaushoidossa. Opioidiriippuvuuden hoitoon voidaan käyttää korvaushoitoa. Korvaushoito tarkoittaa sitä, että potilaalle annetaan suun kautta metadonia tai buprenorfiinia estämään vieroitusoireita ja lievittämään opioidihimoa. Korvaushoidon tarkoituksena on estää esimerkiksi opioidin tai suonensisäisesti käytetyn heroinin tai buprenorfiinin pääsyä aivojen opioidireseptoreihin. Keskeistä korvaushoidossa on potilaan sitoutuminen hoitoon. (Huumeongelmaisen hoito: Käypä hoito -suositus 2012.) Korvaushoito on monia vuosia kestävä hoito, johon sisältyy psykososiaalista sekä lääketieteellistä

hoitoa. Hoitoa seurataan jatkuvasti ja hoitoon pääsy edellyttää sitoutumista ja halua kuntoutua. Hoito aloitetaan osastohoidossa, jonka jälkeen potilas siirtyy avohuoltoon. (Rännäli n.d.) Korvaushoidon tavoitteena on vähentää ja estää laittomien opioidien käyttöä, huumeiden suonensisäistä käyttöä, yliannostukseen liittyviä riskejä ja rikollisuutta sekä mahdollistaa kokonaisvaltainen hoito ja kuntoutus opioidiriippuvaiselle henkilölle. Hoidon tavoitteet, hoitotoimet, kuntoutus ja seuranta määritellään hoitosuunnitelmaan, johon hoito perustuu. (Huumeongelman hoito: Käypä hoito -suositus 2012.)

Korvaushoito ei ole pelkästään lääkkeen noutamista vaan myös huumehaittojen vähentämistä sekä potilaan elämänlaadun parantamista. Jatkohoitomahdollisuuksien sekä erilaisten tukimuotojen järjestäminen tulisi olla jokaisen potilaan oikeus. Korvaushoidon avulla tulisi mahdollistaa kuntoutuminen sekä oman elämänhallinnan palautuminen. (Saukkonen 2010a.)

2.3 Päihteitä käyttävä vanhempi

Suomessa 41 prosentilla päihdehuollon asiakkaista on alle 18-vuotiaita lapsia. Huumeoidossa olevista täysikäisistä 12 prosenttia asuu yhdessä alaikäisen lapsen kanssa. Naiset asuvat useammin lasten kanssa kuin miehet. (Forsell & Nurmi 2016.) Äidit ovat useimmiten yksin, sillä isät katoavat lasten elämästä jo raskauden aikana (Saukkonen 2010b).

Kun perheessä on päihteiden käyttäjä, perhe-elämä muuttuu usein päihteiden käyttäjän ympärillä pyöriäksi systeemiksi. Muu perhe joutuu mukautumaan päihteiden käyttäjän ennakoimattomaan toimintaan, joka aiheuttaa pelkoa ja turvattomuutta perheessä. Perheen roolijaot saattavat vääristyä ja esimerkiksi lapset voivat joutua hoitamaan vanhemman tehtäviä. (Hiltunen & Kujala 2016, 32.) Päihteiden käyttö vaikuttaa myös vanhemmuuteen. Päihteitä käyttävä vanhempi ei välttämättä kykene huolehtimaan lapsestaan tai vastaamaan lapsen tarpeisiin. (Raising Children Network 2017.) Päihteitä käyttävällä vanhemmalla vuorovaikutus lasten kanssa on heikentynyt. Lapsille osoitetaan vähemmän lämpöä ja välittämistä ja vastavuoroisesti vanhemmat ovat enemmän autoritaarisia ja rankaisevat lapsia useammin. (Solis, Shadur, Burns & Hussong 2012.) Vanhemman mielialat ja käytös voivat vaihdella päivittäin huumeiden käytön vuoksi. Lapsi

voi myös joutua peittelemään vanhempansa haitallista käyttäytymistä ja tämä voi vaikuttaa lapsen sosiaalisiin suhteisiin. (Raising Children Network 2017.)

Äidin päihdeongelman vuoksi lastensuojelun kontaktit lisääntyvät ja jopa 39 prosenttia lapsista on ollut sijoitettuna vähintään kerran alle kouluikäisenä (Raitasalo & Holmila 2012). Päihteitä käyttävät äidit elävät lastensa kanssa hyvin usein molempia haavoittavissa ympäristössä, jonka seurauksena perhe tarvitsee tukea eri palveluista vanhemmuuteen ja arkeen niin rahallisesti kuin psyykkisestikin (Holmila, Raitasalo & Kosola 2013). Äidin päihdeongelma lisää lasten tapaturmariskiä sekä sairaalakäyntien määrää (Raitasalo & Holmila 2012). Vanhemman päihderippuvuus lisää myös lapsen riskiä sairastua erilaisiin psyykkiseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehityksen häiriöihin. Poikien riski sairastua on suurempi kuin tyttöjen. (Ranta & Raitasalo 2015.)

Päihdeongelmasta toipuminen on pitkä prosessi, jonka aikana läheisten tuen merkitys kasvaa. Päihteitä käyttävät isät ovat nimenneet isyyden auttavan arjessa, ja olevan hyvä asia heidän elämässään. Lasten merkitys päihteiden käytön vähentämiselle oli suuri ja lapset motivoivat vanhempaa olemaan käyttämättä päihteitä. Lapsien olemassaolon vaikutus kantaa myös tulevaisuuteen, sillä isät toivoivat olevansa raittiita ja parempia vanhempia lapsilleen. (Myllylahti & Mäkelä 2015, 41.)

Korvaushoidossa olevat äidit ovat nimenneet elämänsä tärkeimmiksi tavoitteiksi lasten kasvattamisen hyvin sekä oman sosiaalekonomisen aseman parantamisen. Huoli lasten terveydestä varjostaa arkea ja moni äiti pohtii myös sitä, minkälainen merkitys isällä sekä lastensuojelulla on arjen järjestymisessä. Naiset kokevat tärkeäksi hyvän vanhemmuuden, jolla he tarkoittavat sitä, että voivat kasvattaa lapsensa itse hyvin, tai saada huostaan otetun lapsen takaisin kotiin. (Kaskela & Pitkänen 2012.) Korvaushoidossa olevat vanhemmat ovat kokeneet, että korvaushoito on vaikuttanut sosiaalisen tilanteen kohenemiseen sekä suhde omiin lapsiin on parantunut (Selin 2013).

Opiaatit vaikuttavat vuorovaikutussuhteisiin negatiivisesti, jolloin myös lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutussuhde voi heikentyä. Negatiivinen vaikutus syntyy opi-aattien vaikutuksesta aivojen mielihyväratoihin. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsen ja vanhemman välisissä vuorovaikutustilanteissa koetaan onnellisuuden tunteita. Nämä tuntemukset tuottavat vanhemmalle mielihyvää korvaushoitolääkkeiden sijasta. Opiateilla toteutettava korvaushoito ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yksittäinen vanhempi

pystyisi hyvään ja tasapainoiseen vanhemmuuteen. Korvaushoidossa olevat vanhemmat tarvitsevat tukea ja rohkaisua vanhemmuuteen, sillä vanhemmuuden taidot voivat olla hukassa. Vanhemmuuden tuen tulisi myös jatkua riittävän pitkään, jotta vanhempi jak-saa kannatella lasta tämän kriisien ja kasvuiän ajan. (Yliruokanen 2015.)

2.4 Perheen huomioiminen korvaushoidossa

Päihdehuoltolaki (41/1986) velvoittaa tarjoamaan päihdehuollon palveluja henkilölle, jolla liittyy ongelmia päihteiden käyttöön. Lisäksi palveluja tulee antaa päihdeongel-maisen henkilön perheelle ja muille läheisille heidän avun, tuen ja hoidon tarpeen mu-kaisesti. Keskeisenä periaatteena on luoda luottamuksellinen hoitosuhde, ja ottaa huo-mioon päihteiden ongelmakäyttäjän sekä hänen läheistensä etu.

Perheiden hoidossa voidaan hyödyntää perhekuntoutusta. Perhekuntoutus on suunnitel-tua ja tavoitteellista kuntouttavaa toimintaa, joka on suunnattu koko perheelle. Perhe-kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa perheen omia voimavaroja, tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja turvata lasten kasvuolosuhteet. Perhekuntoutusta tarjotaan laitok-sessa muun muassa ympärivuorokautisena kuntoutuksena esimerkiksi raskaana olevalle päihteitä käyttävälle naiselle tavoitellen syntyvän lapsen terveyden turvaamista. (Ter-veyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Perhekuntoutusta voidaan käyttää päihdehuollon yhteydessä.

Sinin (2014) mukaan päihdekuntoutuksessa olleiden vanhempien vanhemmuus vahvis-tui. Perheen arki muuttui perhekuntoutuksen myötä päihteettömyyttä ylläpitäväksi ar-jeksi. Lisäksi vanhempien kuntoutuessa lapset pääsivät asumaan kotiin ja lasten sijoitus purettiin. Tutkimuksessa nousi esille, että perhekuntoutuksen jälkeisellä kuntouttavalla korvaushoidolla oli merkittävin tuki vanhemmille. Tutkimustuloksissa haluttiin huomi-oida myös se, ettei kuntouttava korvaushoito saisi jäädä irralliseksi päihdepalveluksi niille vanhemmille, jotka ovat päättäneet perhekuntoutuksen. Perheen kuntoutumisen edistymisen vuoksi vanhemmuus ja lapsinäkökulma tulisi huomioida. Lisäksi vanhem-man yksilöllinen hoidon ja jatkotuen tarve sekä koko perheen tilanne tulisi ottaa huomi-oon. (Sin 2014, 84–94.)

Päihdeasiakkaiden lasten huomioiminen päihdetyössä vanhempien hoidon aikana ei ole itsestäänselvyys. Kuntien ja yksittäisten työntekijöiden erot ovat huomattavat siinä, miten lapsia ja perhettä otetaan huomioon päihdehoidon aikana. Apuvälineitä vanhemmuuden tukemiseen on hyvin puutteellisesti tai niitä ei ole lainkaan. (Itäpuisto 2013.)

Vanhemmuuden ja perhe-elämän tukemiseen päihdehuollossa voidaan käyttää erilaisia perhehoitotyön malleja, joista esimerkiksi opinnäytetyön työyhteistyökumppani on ottanut käyttöön Lapset puheeksi -työmallin osaksi päihdeasiakkaan hoitoa. Lapset puheeksi – työmallin tarkoituksena on olla tukena lapsen ja nuoren kehityksessä vanhemmille, joilla on muun muassa mielenterveyden häiriöitä, koska ne vaikuttavat näin ollen vanhemmuuteen ja lapsiin. Työmenetelmä on kehitetty terveydenhuollon ja sen työntekijöiden avuksi hoidettaessa psyykkisesti sairasta vanhempaa, joka on avo- tai osastohoidossa perusterveydenhuollossa tai erikoissairaanhoidossa. (Solantaus n.d.)

Lapset puheeksi -työmenetelmän tarkoitus on tukea vanhemmuutta ja lasten kehitystä, arvioida lasten ja perheen tarve muiden palveluiden tukeen, arvioida lastensuojelutoimenpiteiden ja/tai muiden sosiaalipalvelujen tarve sekä saattaa lapsi ja perhe tarvittavien lisäpalvelujen äärelle. Lapset puheeksi -keskustelu on tarkoitettu työvälineeksi vanhemman ja työntekijän väliseen keskusteluun lapsista ja vanhemmuudesta osana vanhemman hoitoprosessia. (Solantaus n.d.)

3 TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää korvaushoidossa olevien päihteitä käyttäneiden vanhempien kokemuksia siitä, kuinka heidän päihteidenkäyttönsä ja korvaushoidossa olemisensa ovat vaikuttaneet heidän vanhemmuuteensa. Tarkoituksena on myös kuvata vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta päihdehuollon yksikössä.

Opinnäytetyön tehtävät ovat:

1. Millaiseksi korvaushoidossa olevat päihteitä käyttäneet vanhemmat kokevat vanhemmuuden?
2. Millaista vanhemmuuden tukea korvaushoidossa oleva asiakas tarvitsee tai kaipaa?
3. Miten korvaushoito on vaikuttanut vanhemmuuteen?

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa päihdehuollon perhehoitotyön kehittämistä varten. Tavoitteena on myös uuden tutkitun tiedon avulla ottaa vanhempien kokemukset paremmin huomioon korvaushoidossa ja kehittää vanhemmuuden tukemista päihdehuollon yksiköissä. Tavoitteena on lisäksi nostaa tutkitun aiheen tärkeys esille.

4 TUTKIMUSMENETELMÄ

4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyön aihe nousi esille työelämäyhteistyön tarpeesta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää korvaushoidossa olevien päihteitä käyttävien vanhempien ajatuksia heidän päihteidenkäyttönsä ja korvaushoidossa olemisensa vaikutuksista vanhemmuuteen. Tarkoituksena oli myös kuvata vanhempien kokemuksia vanhemmuudesta ja vanhemmuuden tukemisesta päihdehuollon yksikössä. Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvata todellista elämää vastaten kysymyksiin, kuten mitä, miten ja miksi. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään useimmiten ihmisiä tiedonkeruun välineenä ja näin ollen luotetaan heidän kanssaan käytyihin keskusteluihin sekä tutkijan havaintoihin. Tutkimusilmiötä lähdetään selvittämään tutkimukseen osallistuvien haastateltavien näkökulmasta. Laadullinen tutkimus ja siinä tehtävät päätelmät ovat tässä opinnäytetyössä aineistolähtöisiä. (Kylmä & Juvakka 2007, 16–23; Moule & Goodman 2009, 205.)

4.2 Aineiston keruu

Tutkimuslupaa haettiin korvaushoitoa tarjoavalta työelämäyhteistyökumppanilta joulukuussa 2016. Tutkimuslupa saatiin tammikuussa 2017. Tutkimusluvun saamisen jälkeen työelämäyhteistyökumppani valitsi kolme haastateltavaa. Haastateltavat olivat korvaushoidossa olevia henkilöitä, joilla oli lapsia. Haastateltavat suostuivat haastatteluun vapaaehtoisesti. Haastatteluun osallistui kaksi isää ja yksi äiti. Haastateltavien perheisiin kuului 2 - 4 lasta ja lapset olivat iältään 8 - 31 -vuotiaita. Osa haastateltavista asui lastensa kanssa, ja osa lapsista oli sijoitettu kodin ulkopuolelle. Haastateltavat saivat ennen haastattelun aloittamista tutkimusta koskevan tiedotteen sekä tietoisesta suostumuksesta lomakkeen (liite 1), jonka he allekirjoittivat. Tietoisesta suostumuksesta lomakkeessa mainittiin haastattelun käyttötarkoitus, aineiston käsittelyä koskevat asiat sekä haastateltavan tietoturva.

Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna. Teemahaastattelu valikoitui tutkimuksen toteutustavaksi, sillä tutkimuksessa tutkittiin vähemmän tunnettua aihetta. Teemahaastattelussa on tarkoitus keskustella haastateltavan kanssa edeltä pohdittujen teemojen mukaan. Tavallisesta keskustelusta teemahaastattelu kuitenkin eroaa siten, että haastattelija ohjaa haastattelun kulkua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tässä opinnäytetyössä haastateltavat olivat opioidikorvaushoidossa oleva vanhempia. Teemahaastattelua valmisteltaessa ja suoritettaessa on jo ennakoajatus siitä, mitä tutkija haluaa haastattelulla tuoda esille. Haastattelua varten mietitään tarkasti teemat, joiden avulla haastattelija voi ohjailta haastattelun kulkua. Tämä ei kuitenkaan estä haastattelun mukautumista tilanteen ja haastateltavan mukaan. Teemahaastattelussa ei myöskään ole tarkoitus edetä käsittelyjärjestyksen mukaisesti, vaan haastattelu voidaan suorittaa missä järjestyksessä tahansa. (Miles & Gilbert 2005, 65–67.)

Haastattelut toteutettiin työelämäyhteistyökumppanin tiloissa helmikuussa 2017. Haastattelut nauhoitettiin kahdella erillisellä nauhoitukseen soveltuvalla mobiililaitteella. Haastatteluissa olivat paikalla opinnäytetyön tekijät sekä haastateltava vanhempi. Opinnäytetyön haastatteluiden toteuttamiseen rakennettiin teemahaastattelurunko (liite 2), jonka pohjana olivat tutkimuksen tehtävät. Lisäksi rungon laatimiseen käytettiin apuna Lapset puheeksi -keskustelumuodon (Solantaus n.d.) kysymyksiä sekä vanhemmuuden roolikarttaa (Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä 2013). Tässä opinnäytetyössä lapsella tarkoitetaan päihteitä käyttävän vanhemman lasta tämän iästä riippumatta.

4.3 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään aineiston analysointiin sisällönanalyysiä (Elo, Kanste, Kyngäs, Kääriäinen & Pölkki 2011). Tässä opinnäytetyössä analysointi tehtiin induktiivisen sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysissä on tarkoitus etsiä aineistosta erilaisia rakenteita, malleja ja prosesseja. Induktiivisessä sisällön analyysissä nämä erilaiset analysointiluokat tulevat aineistoista käsin. Sisällönanalyysissä tehtävää tulkin-taa voidaan helpottaa rakentamalla erilaisia taulukoita, joilla tiivistetään teemahaastattelussa löytynyt sanoma. Tämän jälkeen tutkijan on tehtävä päätelmiä induktiivisesti ja etsittävä tutkimuskysymyksiin vastauksia luokitellun aineiston pohjalta. (Kylmä & Juvakka 2007, 112–113; Parahoo 2006, 64.)

Ennen analysoinnin aloittamista nauhoitetut haastattelut litteroitiin. Haastattelut litteroitiin Calibri-fontilla, tekstin koolla 11 ja 12. Yhteensä haastatteluja oli litteroituna 24 sivua. Haastattelut kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin.

Haastattelujen analysointi tapahtui induktiivisen sisällönanalyysin avulla. Analysointi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen: redusointiin, klusterointiin ja abstrahointiin (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108-109). Analysointi aloitettiin lukemalla litteroidut haastattelut, jonka jälkeen tehtiin sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe, redusointi eli pelkistäminen.

Pelkistämisen tarkoitus on karsia tutkimuksen kannalta ylimääräinen tieto pois litteroidusta tekstistä (taulukko 1). Pelkistäminen aloitetaan etsimällä vastauksia tutkimuskysymyksiin alleviivaamalla sitä vastaavat haastattelun osat. Tämän jälkeen alleviivatut haastattelun osat, alkuperäisilmaukset pelkistetään, eli muutetaan yksinkertaisempaan muotoon muuttamatta alkuperäisilmauksen sisältöä. (Kylmä & Juvakka 2007, 115–120; Tuomi & Sarajärvi 2012, 108–109.)

TAULUKKO 1. Esimerkkejä pelkistämisestä

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
<i>Vanhemmuuteen se on kyllä vaikuttanu hyvinkin positiivisesti. Ei tässä tilanteessa oltais, jos ei tohon hoitoon ois lähteny. Se on paljon muuttunu.</i>	Korvaushoito on vaikuttanut positiivisesti vanhemmuuteen, ilman korvaushoitoa ei oltaisi tässä tilanteessa. (Haastattelu 1)
<i>Että oon joka kerta samanlainen. Että ei puhu mitä sattuu ja silleen, että on järjissään, niin kyllä se positiivisesti on vaikuttanu ehottomasti.</i>	Korvaushoito auttanut siihen, että pystyy olemaan läsnä aidosti sekä olemaan turvallinen aikuinen. (Haastattelu 2)
<i>Että pikkusen katottas jokasen kohdalla erikseen vähän. Tietenkin se ajais sitten siihen, että miks tuo saa ja tälleen, ajaa siihen tilanteeseen, mutta kun puhutaan perheestä.</i>	Toive siitä, että perhettä huomioitaisiin myös sääntöjen puitteissa. (Haastattelu 2)

Pelkistämisen jälkeen tehtiin analysoinnin toinen vaihe, klusterointi, jossa on tarkoituksena muodostaa luokkia. Luokkien muodostaminen alkaa alaluokista, jotka luodaan analysoimalla pelkistettyjä ilmauksia (taulukko 2). Pelkistetyistä ilmauksista etsitään samankaltaisia ilmauksia ja nämä ilmaukset yhdistetään samaan luokkaan. Luokkien muodostamisessa on tarkoitus löytää yhteneväisyyksiä sekä eroavaisuuksia pelkistetyistä ilmauksista. Luokkien muodostamisessa tulee pitää huolta siitä, että luokan nimi kattaa kaikki sen alle tulevat ilmaisut. (Kylmä & Juvakka 2007, 115–120.)

TAULUKKO 2. Esimerkkejä alaluokkien muodostamisesta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Lapsen huoli vanhemmasta, johon ei saa yhteyttä. (Haastattelu 2)	Lapsen kokemat tunteet
Päihteet vaikuttaneet negatiivisesti siihen, miten lapsi suhtautuu vanhempaan. (Haastattelu 3)	
Muisto lapsen pahasta olost vanhemman päihteiden käytön vuoksi. Lapsella ja perheellä suuri vaikutus raitistumiseen. (Haastattelu 1)	
Toive siitä, että perhettä huomioitaisiin myös sääntöjen puitteissa. (Haastattelu 2)	Yksilöllisen hoidon tarve
Pettymyksiä päihdehuollon piiristä seuratulosten vuoksi, ymmärtää kuitenkin minkä takia sääntöjä on. (Haastattelu 3)	
Toive yksilöllisestä hoidosta ja että asioita katsottaisiin myös perheellisen kannalta hieman erilailla. (Haastattelu 2)	

Klusterointia seuraa abstrahointi, jonka tarkoituksena on käsitteellistää tutkimusaineistoa sekä karsia pois epäolennaista tietoa. Abstrahoinnin aikana voidaan tehdä useampia luokkia, kuin vain alaluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 111.) Opinnäytetyössä alaluokat jaoteltiin yläluokiksi ja siitä edelleen yhdeksi pääluokaksi (taulukko 3). Yläluokat muodostettiin analysoimalla alaluokkia keskenään. Vaiheittaisella ryhmittelyllä saadaan vastaukset opinnäytetyön tehtäviin ja tarkoitukseen. (Kylmä & Juvakka 2007, 115–120.) Yläluokista muodostui sisällönanalyysin pääluokka.

TAULUKKO 3. Esimerkkejä yläluokkien ja pääluokan muodostamisesta

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vertaistuki	Vanhemmuuden tuen tarve korvaushoidossa	Korvaushoidossa olevan vanhemmuus
Yksilöllistäminen		
Sosiaalitoimen tuki		
Päihdehuollon tuki		
Arjen merkitys ja normalisoituminen	Korvaushoidossa olevien vanhempien kokemukset vanhemmuudesta	
Syyllisyyden tunne		
Lapsen kokemat tunteet		
Tapaamiskielto	Korvaushoidon vaikutus vanhemmuuteen	
Rehellisyys ja totuuden kertominen		
Korvaushoidon positiiviset vaikutukset		
Riippuvuus		

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksissa käsitellään opinnäytetyön keskeisiä tuloksia, jotka vastaavat opinnäytetyön tehtäviin. Yläluokat ovat jaoteltuina kolmeen osa-alueeseen: *korvaushoidossa olevien vanhempien kokemukset vanhemmuudesta, korvaushoidossa olevan vanhemmuuden tuen tarve ja korvaushoidon vaikutus vanhemmuuteen*. Sisällönanalyysin pääluokaksi muodostui korvaushoidossa olevan vanhemmuus. Sisällönanalyysin alaluokat ovat tekstissä alleviivattuna. Tutkimustuloksissa käsitellään haastatteluissa esille tulleita ajatuksia korvaushoidossa olevien vanhempien näkökulmasta.

5.1 Korvaushoidossa olevien vanhempien kokemukset vanhemmuudesta

Korvaushoidossa olevat vanhemmat toivat esille erilaisia vanhemmuuteen liittyviä asioita. Haastateltavat kuvasivat paljon erilaisia vanhemmuuteen kuuluvia velvollisuuksia. Kaikissa haastatteluissa tuli esille, että vanhemmuus on rakastamista, lapsesta huolehtimista, yhdessäoloa ja rehellisyyttä.

”Vanhemmuus on välittämistä ja rakastamista ja olemista. Ei kai se muuta tartte... Että on niinku tekemisissä ja lähellä. Sitä.” (Haastattelu 1)

”Se on rakastamista ja huolehtimista. Sit se on rehellisyyttä... Lapsen parhaan ajattelemista, ei omaa. Jos täytyy valita, niin lapsi menee edelle. No onhan se ihan parasta maailmassa. Onhan se myös kyllä rankin työ mitä on, mutta hyvällä tavalla.” (Haastattelu 3)

”Ja vaikka sekin niin iso lapsi on, niin kun sen huoneeseen meni ja otti kainaloon tai hiero hartioita siinä, niin kyllä sen vaan huomasi, että kyllä se kaipaa sitä läheisyyttä mitä on jäänyt tässä sitten vuosien varrella pois.” (Haastattelu 2)

Haastateltavat korostivat arjen merkitystä ja sen normalisoitumista korvaushoidon aloittamisen jälkeen. Haastateltavat kuvasivat korvaushoidon vaikuttaneen siten, että pystyvät olemaan läsnä arjessa. Lisäksi haastateltavat kuvasivat kykenevänsä olemaan päivit-

täin tasaisia ja turvallisia vanhempia, joita he eivät ole voineet olla päihteiden väärinkäytön aikana. Vanhemmuus ja lapsen elämässä läsnäolo koettiin koko elämän mittaisena asiana lapsen iästä huolimatta. Osa vanhemmista kuvasi päihteiden käytön vaikutaneen negatiivisesti siihen, millä tavoin lapsi suhtautuu vanhempaansa. Vanhemmat toivat haastatteluissa esille omia havaintojaan lastensa kokemista negatiivisista tunteista heidän päihteiden väärinkäyttönsä sekä korvaushoitonsa aloittamisen aikana.

"Se on sellanen loppuelämän projekti... Koko loppu elämän juttu kuitenkin tää vanhemmuus." (Haastattelu 3)

"Lapsi jääny jotenkin verkkokalvolle siinä. Olin tuolla korvaushoidon tehostuksessa ja lapset tuli käymään siinä ja vanhempi lapsi alko itkkeen, eikä tahtonu lähtee pois, ja jotenki se teki niin paha, et tuli sellanen, nyt se on niinku pakko loppua. Ja siihen se sit loppu." (Haastattelu 1)

Haastateltavat vanhemmat kokivat syyllisyyttä siitä, että eivät ole pystyneet olemaan vanhempia lapsilleen päihteiden käyttönsä vuoksi. Rajojen asettaminen on toisinaan ollut haasteellista vanhemmille. Vanhemmat ovat kuitenkin ymmärtäneet lapsen kasvatuksen merkityksen osana lapsen kehitystä, jonka vuoksi rajoja on pyritty asettamaan, vaikka siitä koettaisiin syyllisyyttä. Syyllisyyden tunteminen on vaikuttanut kokemukseen olla vanhempi, ja oma vanhemmuus on koettu huonoksi. Osa vanhemmista koki tarvetta paikkailla menneisyyttä ja aiemmin epäonnistunutta vanhemmuutta nykyhetkessä.

"En mä usko, että voin sanoo, että oon mikään hyvä vanhempi, ku tilanne on tämä. Mulla on sellanen ajatus ollu tässä koko ajan, että vois vielä yrittää paikkailla jotain." (Haastattelu 2)

"Mut osaan myös sit kieltää asioita kyllä. Et niinku joskus oli vaikka et se oli vaikeeta kun oli syyllisyyden tunteita, mitkä ei oo lähteny vieläkään. Mut kun ei ne, jos et sä kiellä mitään, niin sit ne pettymykset tulee aikuise-na... Tässä on kasvanut vanhemmuuteen vielä enemmän." (Haastattelu 3)

5.2 Vanhemmuuden tuen tarve korvaushoidossa

Haastateltavat kertoivat erilaisista tukitoimista, jotka kokevat tukeneen heidän vanhemmuuttaan ja korvaushoidossa jaksamista. Haastateltavat toivat esille normaalin arjen, aktiivisuuden, erilaiset sosiaalitoimen tukitoimet, lähiverkoston, vertaistuen, päihdehuollon tuen ja päihdehuollon ulkopuoliset terveydenhuollon ammattilaiset, jotka tukevat vanhemmuutta ja päihteettömyyttä. Haastateltavat olivat saaneet eniten tukea sosiaalitoimelta, sillä sosiaalitoimi on pystynyt tarjoamaan sekä psyykkistä että rahallista tukea vanhemmille.

”Oon saanu tukea, ku olin lasten kanssa arviointijaksolla ensi- ja turvakodissa. Se muuttu myöhemmin sellaseks tueksi, että kun lapset oli kuitenkin pieniä, niin järjestettiin kaikkea muutakin. Mä yritin käyä töissä, nii ei sitte jaksanukkaan aina lähteä johonki, nii tukea tuli sieltä kautta, tai että oli ihmisiä ketä kävi lasten kans leikkimässä ja tuettiin sillai sitä tekemistä.”

(Haastattelu 2)

”No mä oon saanu ihan keskusteluapua... Rahallista tukea sossu antaa... Luonapitokorvauksen, kun käy... Onhan tuolta sossusta just et jos jotain vertaistukiryhmää, sijoitettujen lasten vertaistukiryhmää tarjonnu... Mutta onhan mun kumppani sitten hyvä tuki, ja hän on kans korvaushoidossa, ja kun on lapsia niin samalla vertaistukee siinä.” (Haastattelu 3)

”Sillon kun oltiin se hetken aikaa sillain siinä lastensuojelun piirissä, niin sai sen tarvittavan tuen, mitä sieltä pyysi.” (Haastattelu 1)

Päihdehuollon tuen kerrottiin olevan enemmän psyykkistä tukea esimerkiksi keskusteluhetkien ja vertaistuen muodossa. Päihdehuollosta on myös saatu apua vaikeiden tilanteiden selvittämiseen ja läpikäymiseen. Osa haastateltavista koki mielekkääksi päihdehuollon tarjoamat virikkeet ja korvaushoidossa pysymiseen motivoivat askareet.

”Täälläkin jos rupee ahistaan, niin ohjaajan aikaa riittää pääsääntöisesti aina, että juttelemaan pääsee kahden kesken... Voi nyt antaa ruusujakin, että toimii.” (Haastattelu 2)

"Kyllä silloin aikanaan oltiin yhteistyössä silleen, että silloin kun olin (osastohoidossa), niin puoliso oli hyvin paljon mukana keskusteluissa ja muuta. Ja kun oli pidempiä osastojaksoja, niin lapset sai käydä siellä kattoon. Se on mitä melkein tässä on." (Haastattelu 1)

"Sitten ku puhutaan niistä porkkanoista ja tämmösistä, niin niitä on ihan hyvin ollu. Mää olin silloin ku alotin hoidon, niin heti oli puol vuotta puhtaata seulat, nii oltiin reissussa viikko... Että tämmösiä näin lisää vaan." (Haastattelu 2)

"Ihan konkreettista tukea tällain on, et jos on tullu repsahduksia, niin ne on kaikki selvitetty. Ja saanu muutenkin ihan siis konkreettista apua, et omahoitaja lähtee vaikka verikokeisiin mukaan, jos nyt tuntuu siltä, että se on jotenki ylitsepääsemätöntä." (Haastattelu 3)

Haastateltavat kertoivat arjen toimintojen ja rutiinien tukevan vanhemmuutta. Työssä käyminen, liikkeelle lähteminen ja oma aktiivisuus motivoivat arjessa jaksamista. Vertaistuelliset tukitoimet koettiin positiiviseksi vanhemmuuden tukitoimeksi.

"Ylipäättään se aktiivisuus on tukenu... Oon käyny uimahallissa ja lenkkeilly ja sit se hankkeessa mukana olo. Tai vertaistukitoiminta. Mä oon kokemusasiantuntija -koulutuksessa. Sitten mä oon ollu tuolla terveysneuvontapisteessä vapaaehtoistyöntekijänä." (Haastattelu 3)

"Sitä on hyvä aikasin aamulla ja herätellä mukulat sit kouluun siinä ja touhuta aamun touhut. Kyllähän sitä riittää päivällä tekemistä siinä ihan normaalista ruuanlaitosta siivoomiseen... Ihan nää tällaset tukee, niin sanotusti normaalit askareet." (Haastattelu 1)

Tukimuodoista löytyi myös epäkohtia, joihin haastateltavat toivoivat muutosta ja pohtivat muutos- sekä kehitysehdotuksia. Haastatteluissa nousi esille vanhemmuuden tuen ja tukitoimien tarpeen ristiriitaisuus. Toisaalta haastateltavat halusivat ja kokivat tarvitsevana tukea, mutta eivät välttämättä halunneet vastaanottaa tai osanneet pyytää sitä erilaisista syistä johtuen.

"Kyllä kai sitä on erilaista infoo saanu (vanhemmuuden tukemisesta), mut vähemmän ollaan lasten kanssa tekemisissä." (Haastattelu 1)

"Silleen ei oo tarvinnu tukihommia tai ois varmaan tarvinnu, mut ei oo silleen tullu käytettyä niitä. Pitää varmaan ihan rehellinen olla, et ois varmaan joskus ollu ihan paikallaan. Mut tää on tällanen, mitä on. Sitä aina kuvitteli, et pärjää yksin ja ite pystyy kaikkeen. Mut ei se ihan niin mee... Niin, kyllä sitä apua kannattaa pyytää, jos siihen on tarve." (Haastattelu 1)

"En mä sitä sieltä kaipaakaan (tukea päihdehuollon piiristä). Mulla on eri ihmiset vanhemmuuden tukemiseen. Mä en koe, että mua mitenkään muuten mun vanhemmuutta tuettu silleen, koska ne on estäny mua, tai siis, itehän mä oon tehny tilanteeni, mutta estäny tapaamasta lasta." (Haastattelu 3)

Vanhemmat toivoivat, että tarjottavat tukitoimet eivät olisi aina tiettyjen mallien tai muottien mukaisia. Esille tuotiin toivomus tukitoimien yksilöllistämisestä erilaisten tarpeiden ja asiakaan lähtökohtien mukaisesti ottaen huomioon esimerkiksi erilaiset perhetaustat ja elämäntilanteet.

"No joo näin mä koin, että otetaampas tuosta lokerosta tollanen tolle." (Haastattelu 2)

5.3 Korvaushoidon vaikutus vanhemmuuteen

Haastateltavat kokivat korvaushoidon vaikuttavan positiivisesti vanhemmuuteen. Lapsen arkeen osallistuminen ja oleminen vanhempana sekä osana lapsen elämää olivat mahdollistuneet korvaushoidon myötä. Haastatteluissa kävi ilmi, että päihteiden käyttö on estänyt normaalin vanhemmuuden, jolloin korvaushoidolla on ollut suuri merkitys vanhemmuuden onnistumiselle.

”Vanhemmuuteen se on kyllä vaikuttanu hyvinkin positiivisesti. Ei tässä tilanteessa oltais, jos ei tohon hoitoon ois lähteny. Se on paljon muuttunu.”
(Haastattelu 1)

”Niin siis positiivista on ollu, ei siis huumeitten käytöllä vaan, että mää oon saanu kerrottua ja saanu apua, että niinku mää oon nyt kunnossa ja mää voin vastata, mää voin soittaa, mää voin huolehtia, niinku tänäki aamuna lapsen kouluun” (Haastattelu 2)

”No päihteiden käyttö on estänyt näkemästä lasta. Jos ja niin... korvaushoitokin. Koska siellähän mua vasta seulottiinkin. Mutta korvaushoito on sillä tavalla pelastanut mut, että oon päässy jaloilleen.” (Haastattelu 3)

Haastateltavat kuvasivat korvaushoitoa edeltäneen päihteiden käytön vaikuttaneen negatiivisesti vanhemmuuteen ja lapsen eri tavoin. Vaikutuksia olivat esimerkiksi lapsen kieltäytyminen tapaamisesta tai sosiaalihuollon asettama tapaamiskielto lapsen kanssa. Päihteiden vaikutuksen alaisena vanhemmat eivät halunneet vastata lapselle puhelimeen tai tavata heitä, sillä kokivat sen olevan haitallista muun muassa lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle. Haastateltavat korostivat rehellisyyttä ja totuuden kertomista lapsille omasta päihderiippuvuudestaan korvaushoidon aikana. Haastateltavat kuvasivat myös, että he eivät halunneet kertoa riippuvuudestaan lapsilleen aktiivisen päihteiden käytön aikana. Korvaushoidossa haastateltavat olivat saaneet tukea ja apua riippuvuudestaan kertomiseen.

”Ei se rakkaus heitä kohtaan oo muuttunu siitä miksikään, vaikka välillä oli aikoja, ettei saanu mua kiinni, että jos oli siinä kunnossa nii ei viittiny vastata puhelimeen. Et sitten vaan laitto tekstiviestiä.” (Haastattelu 2)

”Että oon joka kerta samanlainen. Että ei puhu mitä sattuu ja silleen, että on järjissään, niin kyllä se positiivisesti on vaikuttanu ehottomasti.”
(Haastattelu 2)

”Sitä ei muuta juuri aattele, ku niitä päihteitä. Et mistä niitä saat ja sit ne pyörii niin paljon niitten ympärillä, et sulla jää kaikki muu vähän sivu-

suun. Korvaushoitoon kun pääsi, siihen niin sanotusti normaaliin arkeen, niin itekki päässy työelämään kiinni.” (Haastattelu 1)

”En mä kuitenkaan sekasin sitä käyny kattomassa. Yhden kerran menin ja sit lapsi oli sillain että: ”Nyt en leiki sun kanssa.” Se on sitten ainut kerta kun tulin parin tunnin päästä sit et jaha nyt leikitään.” (Haastattelu 3)

Osa haastateltavista koki, että sosiaalitoimen sekä korvaushoidon säännöt ja rajoitukset ovat olleet vanhemmuuden esteenä ajoittain. Säännöt muun muassa estivät vanhempaa tapaamasta lasta, jos hän oli käyttänyt korvaushoitolääkkeiden lisäksi muita huumausaineita. Korvaushoitolääkkeiden päivittäinen haku päihdehuollon toimipisteeltä oli myös estänyt vanhempia pääsemästä lastensa luokse pidemmän matkan päähän. Haastateltavat kuitenkin osoittivat ymmärtävänsä, miksi sääntöjä ja rajoituksia on oltava, mutta toivoivat niihin joustavuutta, kun kyse on lapsista.

”Mä varmaan kuulostan katkeralta tai niinku et se ois jotenkin väärin et... ku on näitä vääriä seulatuloksia niin estetty näkemästä sen takia niin... mutta edelleen mä niinku ymmärrän sen, että niitten pohjalta toimitaan.” (Haastattelu 3)

”No tuo loma-annosten... Mä ymmärrän säännöt, että jos seulat ei ole puhtaat niin sillon ei voi tietenkään vaatiakaan, mutta niinku pienestä rikkeestä niinku esimerkiksi mulla, syön joskus paniikkihäiriöön yhen bentson ja näin pois päin, niin se katkasee kokonaan,niin mulla ei oo lomapäiviä ollenkaan... Niin siihen mä haluaisin, että tuollasesta pienestä rikkeestä ei sakotettais ja että jää lapsen luokse matka sen takia tekemättä.” (Haastattelu 2)

”Että pikkusen katottas jokasen kohdalla erikseen vähän. Tietenkin se ajais sitten siihen, että miks tuo saa ja tälleen, ajaa siihen tilanteeseen, mutta kun puhutaan perheestä.” (Haastattelu 2)

6 POHDINTA

Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus ovat olennaisessa osassa laadullisessa tutkimuksessa. Pohdintaosiossa tarkastellaan tuloksia verraten niitä aiemmin tutkittuun tietoon korvaushoidossa olevien vanhempien vanhemmuudesta ja tuodaan ilmi myös oma näkemys tulevana ammattihenkilönä. Lisäksi tässä osiossa pohditaan tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä, jotka aiheen sensitiivisyyden vuoksi ovat tärkeässä roolissa. Lopuksi esitetään jatkotutkimus- ja kehittämisehdotuksia: opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa uutta tietoa päihdehuollon perhehoitotyön kehittämistä varten.

6.1 Tulosten tarkastelu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa päihteitä käyttäneiden vanhempien kokemuksia siitä, kuinka korvaushoito on vaikuttanut heidän vanhemmuuteensa ja millä tavalla päihdehuolto on tukenut vanhemmuutta. Opinnäytetyön tehtävien kautta alettiin selvittää vastauksia tutkimukseen vanhempien perspektiivistä. Opinnäytetyön tehtävissä haluttiin selvittää millaiseksi korvaushoidossa olevat päihteitä käyttäneet vanhemmat kokevat vanhemmuuden, millaista vanhemmuuden tukea korvaushoidossa oleva vanhempi tarvitsee tai kaipaa sekä miten korvaushoito on vaikuttanut vanhemmuuteen.

Korvaushoidossa olevat vanhemmat kuvasivat vanhemmuutta eri tavoin tuoden esille mitä vanhemmuus tarkoittaa, mitä siihen kuuluu ja mitä se heille merkitsee. Haastateltavat nimesivät vanhemmuuteen liittyviä asioita, jotka tulevat esille myös Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän laatimassa vanhemmuuden roolikartassa (2013). Haastateltavat vanhemmat toivat esille erilaisia rooleja vanhemmuuden roolikartan viidestä keskeisestä osa-alueesta. Tästä voidaan päätellä, että vanhemmilla oli tieto siitä, mitä vanhemmuus on. Vaikka vanhemmat osasivat nimetä erilaisia vanhemmuuden rooleja jokaiselta vanhemmuuden osa-alueelta, jäi kuitenkin syvällisempi vanhemmuuden roolien pohtiminen jokseenkin suppeaksi.

Haastateltavat vanhemmat kertoivat kokevansa syyllisyyttä ja huolta lapsensa tulevaisuudesta. Vanhemmat halusivat toimia esimerkkinä lapsillensa ja edistää heidän hyvinvointiaan, mutta pohtivat, millä tavalla pystyisivät niin sanotusti paikkaamaan menetet-

tyä aikaa ja lapsille aiheutuneita ikäviä kokemuksia. Kaskela ja Pitkänen (2012) toivat artikkelissaan saman tuloksen esille. Haastatellut vanhemmat halusivat toimia esimerkiksi ja kasvattaa lapsensa itse.

Selinin (2013) tekemässä tutkimuksessa korvaushoidossa olleet vanhemmat olivat kokeneet korvaushoidon vaikuttaneen parantavasti heidän ja heidän lapsiensa väliseen suhteeseen. Myös tämän opinnäytetyön haastateltavat vanhemmat kertoivat korvaushoidolla olleen erittäin positiivinen ja merkittävä vaikutus vanhemmuuteen. Vanhemmat kokivat kykenevänsä antamaan lapsillensa turvallista ja aitoa läsnäoloa.

Opinnäytetyön aineistosta ja edellä mainittujen tuloksien sekä Yliruokasen (2015) ja Sinin (2014) tutkimusten pohjalta voidaan todeta, että korvaushoidossa olevat vanhemmat tarvitsevat vanhemmuuden tukea. Vaikka tuen tarve on merkittävä jo vieroitushoidon sekä korvaushoidon aloituksen aikana, vanhemmuuden tuen tulisi jatkua riittävän pitkään korvaushoidon edetessä, jotta vanhemmat saavat tarvitsemansa tuen vanhemmuuteen ja korvaushoidossa jaksamiseen. Haastatellut vanhemmat toivat kuitenkin esille, etteivät välttämättä kaipaa tukea päihdehuollosta vaan haluavat saada tukea muista palveluista tai ulkopuolisilta henkilöiltä.

Kuten päihdehuoltolaki (41/1986) velvoittaa, tulisi päihdehuollon palveluiden tarjota päihdeongelmaisen perheelle ja läheisille tukitoimia heidän tarpeidensa mukaisesti. Haastateltavat kaipasivat yksilöllistä tukea vanhemmuuteen ja toivoivat tulevansa huomioituksi vanhempana korvaushoidossa. Haastateltavat toivat esille korvaushoidon säädöksiä ja sääntöjen negatiivisen vaikutuksen vanhemmuuteen. Haastatellut vanhemmat esittivät kehitysehdotuksena sitä, että korvaushoidossa olevaa vanhempaa huomioitaisiin siten, että korvaushoito ei vaikuttaisi negatiivisesti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen.

Aineisto vastasi kattavasti opinnäytetyön tehtäviin. Opinnäytetyön tulokset vahvistivat kirjallisuuskatsauksessa käsiteltyjä teemoja sekä opinnäytetyössä tarkasteltua aihetta. Opinnäytetyötä aloittaessa oletuksena oli, että lähteiden löytämisessä tulee suuria haasteita. Monipuolisen lähteiden hankinnan jälkeen löytyi kuitenkin paljon opinnäytetyön aineistoa tukevaa aiemmin tutkittua materiaalia.

6.2 Luotettavuuden tarkastelu

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2012) on laatinut hyvän tieteellisen käytännön ohjeet, joiden perusteella opinnäytetyö on tehty. Tieteellistä tutkimusta pidetään luotettavana, eettisesti hyväksyttävänä ja uskottavana, jos se on toteutettu noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Uskottavuus tarkoittaa tutkimuksen sekä sen tulosten luotettavuutta sekä tulosten osoittamista tutkimuksessa. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat myös reflektiivisyys, siirrettävyys ja vahvistettavuus. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012; Kylmä & Juvakka 2007, 127–129.)

Reflektiivisyys luotettavuuden näkökulmasta tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tekijä on tietoinen lähtökohdistaan tutkijana. Tutkimuksen tekijän tulee myös ymmärtää ja arvioida sitä, kuinka hän vaikuttaa tutkimusprosessiin sekä analysoitavaan aineistoon. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Opinnäytetyön prosessin aikana pohdimme usein sitä, miten omat näkökulmamme ja ajatuksemme vaikuttavat aineistoon. Se myös vahvistaa opinnäytetyön luotettavuutta, sillä näitä asioita on pohdittu prosessin ja analysoinnin aikana.

Tutkimuksen tulee olla siirrettävä, mikä tarkoittaa tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä vastaaviin tilanteisiin, jolloin tutkimus voidaan toistaa. Siirrettävyyttä vahvistaa hyvä tutkimuksen raportointi, jossa kuvaillaan riittävästi tutkimuksen osallistujia sekä ympäristöä. Näin lukija pystyy arvioimaan, ovatko tulokset siirrettäviä. (Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Opinnäytetyön raportissa on määritelty tarkasti tutkimukseen osallistuneet vanhemmat. Anonymiteetin säilymisen vuoksi tästä luotettavuuden kriteeristä on jouduttu opinnäytetyössä tinkimään, sillä haastateltavien sukupuolta, ikää tai lapsien määrää ei ole eritelty tutkimusraportissa. Haastateltavien kotipaikkakunta on myös jätetty tietoisesti kertomatta.

Tutkimuksen vahvistettavuus liittyy tutkimusprosessin kaikkiin vaiheisiin. Jotta tutkimuksen vahvistettavuus onnistuu, tutkimus tulisi kirjata niin, että toinen tutkija voi seurata tutkimusprosessin kulkua. Vahvistettavuus on toisaalta luotettavuuden kannalta ongelmallinen kriteeri. Vaikka tutkimus olisikin raportoitu ja kirjattu kuinka hyvin tahansa, toinen tutkija ei välttämättä päädy samoihin johtopäätöksiin kuin tutkimuksen alkuperäinen tekijä. Nämä tekijät eivät kuitenkaan ole luotettavuuden kannalta merkittäviä ongelmia, sillä erilaiset tulkinnat tuovat lisää ymmärrystä ilmiöstä, jota tutkitaan.

(Kylmä & Juvakka 2007, 129.) Opinnäytetyön kulkua on kirjattu tutkimuksen edetessä ja se on tehty yksityiskohtaisesti laadullisen tutkimuksen vaiheita noudattaen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee huomioida myös kylläntyminen eli saturaatio. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkittavaa aineistoa on riittävästi ja aineistoa analysoidessa ei enää löydetä uutta tietoa. Toisin sanoen aineisto alkaa toistaa itseään. Kun tutkimuksen aineisto on saavuttanut saturaation, voidaan sanoa, että aineistoa on riittävästi kvalitatiivista tutkimusta varten. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Opinnäytetyön aineisto saavutti saturaatiopisteen, jolloin voitiin todeta, että aineisto on riittävä tutkimusta varten ja se vastaa tutkimustehtäviin.

Opinnäytetyön teoriaosuuden lähteinä käytettiin luotettavaksi arvioituja ja asianmukaisia lähteitä. Suurin osa opinnäytetyön teoriaosuudessa käytetyistä tutkimuksista ja artikkeleista olivat ajantasaisia ja alle kymmenen vuotta vanhoja. Vanhemmat tutkimukset joita opinnäytetyössä käytettiin, olivat opinnäytetyön tekemisen hetkellä valideja lähteitä. Lähdeviitteet merkittiin ja eriteltiin huolellisesti tekstiin. Näin varmistettiin, että opinnäytetyössä kunnioitettiin muiden tutkijoiden sekä kirjoittajien työtä ja selkeästi eroteltiin ne kohdat, missä tietoa oli lainattu (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Hyvään tieteelliseen käytäntöön liittyvät myös avoimuus sekä tutkimusta koskevien tietojen salassapito- ja vaitiolovelvollisuus (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Opinnäytetyön tutkimuksen tutkimuslupa haettiin työelämäyhteistyöltä. Tutkimussuunnitelma laadittiin huolellisesti ja sen tekemisen aikana pohdittiin luotettavuutta ja eettisyyttä. Tutkimusaineiston säilyttämiseen ja käyttöoikeuksiin liittyvät seikat käsiteltiin tarkasti ja tutkimuksen edetessä pohdittiin, miten tutkittavien anonymiteetti säilyy parhaiten. Tämän vuoksi opinnäytetyön raportissa päädyttiin siihen, että työelämäyhteistyön nimeä ei julkisteta opinnäytetyössä. Opinnäytetyön toteutusta varten ei saatu minäänlaista rahoitusta tai rahallista tukea.

Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä tutkimustietoa päihteidenkäyttäjien kokemuksista. Koska opinnäytetyön tulokset vahvistivat teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltyjä asioita, voidaan todeta, että opinnäytetyö vahvistaa aiemmin tutkittua tietoa. Näin ollen voidaan todeta, että opinnäytetyö on validia tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää päihdehuollon perhehoitotyön kehittämisessä.

6.3 Eettisyys

Opinnäytetyö on aiheeltaan hyvin sensitiivinen ja henkilökohtainen haastateltaville, joten tutkimusetiikka on pidettävä mielessä koko tutkimusprosessin ajan. Ihminen tarkastelee suhtautumistaan eettisesti omaan ja toisen ihmisen tekemiseen, pohtii, mikä on oikein tai väärin. Vaikka eettisten normien tuntemus sekä asetetut lait auttavat konkreettisten ratkaisuiden tekemisessä, tulee jokaisen ottaa itse vastuu ratkaisuista ja valinnoista, joita tehdään tutkimustyössä. (Kuula 2006, 21.)

Tutkimuksen tekijälle kuuluu velvollisuuksia: luotettavan tiedon tuottaminen, tieteellisen julkisuuden ylläpitäminen ja tutkittavien oikeuksien kunnioittaminen. Tieteen julkisuus ei saa rikkoutua, eivätkä myöskään tutkimustulokset vääristyä sen nimissä, että tutkittavia varjellaan, vaikkakaan heidän oikeuksiaan ei saa loukata. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005.)

Tutkija on vastuussa aiheen valinnasta etiikan valossa. Osana aiheen eettistä pohdintaa on ymmärrettävästi tuoda julki se, millä keinoilla tutkimusaihe on valittu ja miksi tutkimusta on alettu tuottamaan. Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettinen perusta on ihmisoikeudet, joita on kunnioitettava. Tärkeä osa tutkittavien kunnioitusta ja identiteetin suojaamista on osoittaa luottamuksellinen suhde tutkijan ja tutkittavan välillä. Tutkimuksen ei tule aiheuttaa osallistujille vahinkoa. Tutkimustiedot pidetään luottamuksellisesti salassa ulkopuolisilta, ja tutkittavat jäävät nimettömiksi. Tämän vuoksi tietojen käsittely on tehtävä harkinnanvaraisesti sopivassa ympäristössä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 129–131.)

Tutkimusaiheen ollessa sensitiivinen tulee aihetta pohtia erityisesti tutkittavan näkökulmasta. On tärkeää huomioida tutkittavan mahdollisesti pintaan nousevat tunteet esimerkiksi siitä, haluaako hän kertoa aiheesta vieraalle tutkijalle. Opinnäytetyötä tehtäessä ohjauksen saaminen ohjaajalta on tärkeää, jotta tutkimusprosessista pääsee keskustelemaan. Aiheen sensitiivisyys saattaa vaatia etukäteisvalmisteluja. (Kallinen, Pirskanen & Rautio 2015, 18–19.)

Tutkimusta varten työyhteistyökumppani sopi kolmen vanhemman kanssa tulevasta haastattelusta. Haastateltavat olivat tietoisia siitä, että tutkimusaihe koskettaa heidän

henkilökohtaista elämäntilannettaan. Kaikilla haastateltavilla oli erilainen elämäntilanne ja lähtökohdat, mutta heitä yhdisti vanhemmuus.

Ennen haastatteluita opinnäytetyöntekijät ja korvaushoidon asiakkaat kävivät rauhassa vapaata keskustelua ja tutustuivat toisiinsa, jonka avulla saatiin luotua rento ja luottamuksellinen ilmapiiri. Haastatteluita varten haastattelijat ja haastateltava siirtyivät yksityiseen tilaan keskustelemaan. Jotta keskustelu saatiin luontevasti käyntiin, käytettiin hyödyksi teemahaastattelurunkoa, jonka kysymykset oli laadittu ennen haastattelua. Vanhemmat saivat tuoda vapaasti keskustelussa ilmi ajatuksiaan omasta tilanteestaan ja vanhemmuuden kokemuksestaan, ja kysymyksillä tarkennettiin asioita, jolla pyrittiin saamaan vastauksia opinnäytetyön tehtäviin/kysymyksiin. Kun haastattelurunko oli käyty läpi, pyydettiin vielä lyhyesti palautetta haastattelun tunnusta ilmapiirin keventämiseksi keskustelun jälkeen. Eettisyys ja empatia haastatteluiden aikana oli vallitsevaa ja tärkeää. Haastatteluissa pidettiin jatkuvasti mielessä aiheen sensitiivisyys, jonka vuoksi haastattelurungon kysymykset oli laadittu niin, ettei niitä koettaisi liian tungetteleviksi tai ikäviä ajatuksia korostaviksi.

Anonymiteetin säilymiseksi opinnäytetyön tulosten julkaisemisessa käytetään ainoastaan numeroituja haastatteluja. Lainauksissa käy ilmi, mistä haastattelusta on kyse. Lapsia ei ole nimikoitu tai eroteltu tytöiksi tai pojiksi eikä vanhempia eroteltu äideiksi tai isiksi. Tämän avulla pyritään suojaamaan haastateltavia vanhempia niin, ettei heitä voi tunnistaa. Tutkimuksen tulokset on raportoitu niin, että vain haastateltavat voivat tunnistaa itsensä niistä.

Haastateltavat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti, ja heille tiedotettiin tutkimuksen etenemisestä kirjallisella suostumuslomakkeella (Liite 1), jonka haastateltava ja haastatteluiden tekijät allekirjoittivat haastattelun alussa. Eettisistä syistä ja aiheen sensitiivisyyden vuoksi haluttiin suostumuslomakkeessa painottaa haastateltaville, että tutkimustuloksia käsitellään luottamuksellisesti ja ettei ulkopuolinen ihminen voi tunnistaa heitä tulosten julkaisuvaiheessa. Tutkimuslupa hankittiin työyhteistyökumppanin johdolta erillisellä kirjallisella tutkimuslupahakemuksella.

6.4 Jatkotutkimukset ja kehittämisehdotukset

Opinnäytetyön tehtävänä oli tutkia, millaista vanhemmuuden tukea korvaushoidossa oleva vanhempi tarvitsee tai kaipaa. Tuloksista nousi esille yksilöllinen ja yksilöity tuen tarve sekä perhetilanteen huomioiminen päihdehuollossa. Tutkimuksen perusteella päihdehuollossa voitaisiin kehittää erilaisia hoitomalleja vanhemmuuden ja perhelämän tukemiseen hoidon aikana, kuitenkin niin, että malleja voitaisiin muokata erilaisten perheiden tarpeiden mukaisesti. Tuloksista nousi esille, että vanhempien vanhemmuutta on tuettu sosiaalitoimen puolelta enemmän kuin päihdehuollosta. Päihdehuollossa voitaisiin pohtia, kuinka vanhemmuutta voitaisiin tukea enemmän päihdehuollon piirissä ja kuinka voitaisiin luoda asiakkaille sellainen mielikuva, että päihdehuolto ei halua olla vanhemmuuden esteenä. Lapset sekä vanhemmuus koettiin haasteltavien puolelta voimavaroiksi sekä päihdeettömyyttä tukeviksi tekijöiksi. Päihdehuollossa voitaisiin kehittää erilaisia tapoja tukea suhdetta lapsiin hoidon aikana. Tällä tavoin erilaiset voimavarat päihdeettömyyteen voitaisiin ottaa käyttöön.

Opinnäytetyön myötä löytyi erilaisia jatkotutkimushaasteita. Päällimmäiseksi jatkotutkimushaasteeksi nousi, miten vanhemmuutta voisi tukea yksilöllisesti päihdehuollossa ja kuinka erilaisia korvaushoidon säädöksiä voisi muokata vanhemmuutta tukevaksi eikä heikentäväksi tekijäksi. Tutkimushaasteena voisi olla myös tämänhetkisten tutkimuotojen tutkiminen ja niiden kehittäminen tulevaisuuden hyvää hoitoa varten. Jatkotutkimuksena voitaisiin myös toteuttaa tutkimus siitä, millaista tuen tarve on äideillä ja millaista isillä sekä miten tuen tarve vaihtelee sukupuolen mukaan, jotta erilaisia tapoja vanhemmuuden tukemista varten löytyisi. Jatkotutkimuksen voisi tehdä myös päihdeikä käyttävien vanhempien lapsista ja siitä, millaista vanhempaa lapset toivovat tai mitä puutteita lapset kokevat vanhemmuudessa.

Kehitys- ja jatkotutkimushaasteet toimme esille siksi, että koimme niiden olevan tärkeitä ja suomalaista päihdehoitotyötä kehittävää. Koimme nämä jatkotutkimushaasteet sekä kehitysideoita tärkeiksi sen vuoksi, että opinnäytetyötämme tehdessä saimme kuulla korvaushoidossa olevien vanhempien ääntä sekä perehtyä heidän kokemuksiinsa päihdehuollosta ja vanhemmuuden tukemisesta. Korvaushoidossa olevat vanhemmat myös kuvasivat lasten toimivan motivaationa omaan raittiuteen ja korvaushoidossa pysymiseen. Tämän vuoksi olisi tärkeää tutkia ja kehittää vanhemmuuden tukimuotoja, jotta vanhemmuus ja lapset voitaisiin nähdä päihdeettömyyttä tukevana voimavarana.

LÄHTEET

- Elo, S., Kanste, O., Kyngäs, H., Kääriäinen, M. & Pölkki, T. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 2011 23 (2), 138–148.
- Forsell, M. & Nurmi, T. 2016. Päihdehuollon huumeasiakkaat 2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos – Tilastoraportti.
- Hiltunen, T. & Kujala, V. 2016. Vanhemmuudenkaari – opas päihteitä käyttävän lapsen vanhempien tukemiseen. LAILA –lasten ja läheisten toipumistyö.
- Hirvilampi, C. 2002. Kohti vahvaa vanhemmuutta. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Holmila, M., Raitasalo, K. & Kosola, M. 2013. Mothers who abuse alcohol and drugs: Health and social harms among substance-abusing mothers of small children in three child cohorts. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* vol. 30. 361–373.
- Huumeongelman hoito. 2012. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin ja Suomen Fysiatriayhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Luettu 2.12.2016. <http://www.kaypahoito.fi>
- Itäpuisto, M. 2013. Päihdehoidon lapsi- ja vanhemmuussensitiivisyys. *Yhteiskuntapolitiikka* vol. 78. 533–543.
- Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. United Press Global.
- Karttunen, K. & Kaunisto, K. 2016. Kokemuksia huumeiden käyttäjän läheisenä elämästä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Kaskela, T. & Pitkänen, T. 2012. Korvaushoidossa on paljon äitejä. *Päihdetyön erikoislehti Tiimi* 4/2012. Helsinki: A-klinikkasäätiö.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Publishing Oy.
- Laakkonen, K. 2010. ”Vanhemmuus on vastuuta koko lapsen elämästä.” Vanhempienkäsityksiä vanhemmuudesta, perheestä ja kasvatuksesta nykypäivänä. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523.
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. Vanhemmuus ja kasvatusta. Luettu: 16.10.2017 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/>
- Miles, J. Gilbert, P. 2005. A Handbook of research methods for clinical & health psychology. Oxford University Press.

- Moule, P. & Goodman, M. 2009. Nursing Research. SAGE Publications.
- Myllylahti, H. & Mäkelä, E. 2015. Läheisen merkitys päihteitä käyttävän isän arjessa. Sosiaalialan koulutusohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Parahoo, K. 2006. Nursing Research. Palgrave Macmillan.
- Päihdehuoltolaki 17.1.1986/41.
- Raitasalo, K. & Holmila, M. 2012. Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin. Yhteiskuntapolitiikka 77. 53–62.
- Raising Children Network. 2017. Parenting as a drug user. The Australian parenting website. Luettu 9.10.2017
http://raisingchildren.net.au/articles/parenting_as_a_drug_user.html
- Ranta, J. & Raitasalo, K. 2015. Disorders of cognitive and emotional development in children of mothers with substance abuse and psychiatric disorders. Nordic Studies on Alcohol and Drugs vol. 32. 591–604.
- Rännäli, H. N.d. Opioidikorvaushoito. Luento. Hyvinvointi hakusessa-hanke 2013-2015. Pohjois-Suomen Sosiaalialan Osaamiskeskus. Luettu: 9.10.2017
http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/hyvinvointi-hakusessa/pilotit-1/rovanieni/liite_57_opioidikorvaushoito
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusinekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu: 9.10.2017
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>
- Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K (toim.) 2003. Päihdelääketiede. Duodecim.
- Saukkonen, A. 2010a Lääke yksin ei riitä korvaushoidossa. Tiimi 6/2010.
- Saukkonen, A. 2010b. Lapset näkyviin huumetyössä. Tiimi 5/2010.
- Seppä, K., Aalto, M., Alho, H. & Kiianmaa, K. 2012. Huume- ja lääkeriippuvuudet. Duodecim.
- Selin, J. 2013. Mikä vaikutus? Korvaushoidon seurantatutkimukset kertovat. Tiimi 2/2013.
- Sin, A. 2014. Päihdekuntoutusta lapsiperheille. Hyvinvointi- ja toimintakyky yksikkö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Solantaus, T. N.d. Lapset puheeksi – Kun vanhemmalla on mielenterveyden ongelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Solis, J., Shadur, J., Burns, A. & Hussong, A. 2012. Understanding the Diverse Needs of Children whose Parents Abuse Substances. Current Drug Abuse Reviews Vol. 5. Utrecht University Utrecht Institute of Pharmaceutical Sciences. Utrecht.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Laadullisen sosiaalitutkimuksen eettiset kysymykset. Helsinki: Stakesin monistamo.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus opioidiriippuvaisten vieroitus- ja korvaushoidosta eräillä lääkkeillä 17.1.2008/33.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Tietoa eri huumeista. 9.7.2015. Luettu: 7.11.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-aikalisa-elamaraiteilleen/aikalisaohjaajien-materiaalipaketti/paihteet-ja-peliriippuvuus/huumeet/tietoa-eri-huumeista>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Perhekuntoutus. 25.2.2016. Luettu: 16.10.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauspäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje.

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 2013. Vanhemmuuden roolikartta.

Yliruokanen, K. 2015. Miten opioidiriippuvainen selviää vanhempana?. Talentia 4/2015.

LIITTEET

Liite 1. Tiedote tutkittaville ja suostumus tutkimukseen osallistumisesta 1 (2)

TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Hei!

Olet osallistumassa Tampereen ammattikorkeakoulun ja ***** yhteistyössä toteutettavaan tutkimukseen. Tutkimuksen tarkoitus on selvittää opioidikorvaushoidossa olevien vanhempien päihteidenkäytön vaikutusta vanhemmuuteen. Tarkoituksena on myös kartoittaa tukitoimien tarvetta sekä luoda uutta tietoa päihdehuollon perhehoitotyöhön. Tutkimus toteutetaan ***** toimipisteen tiloissa ennalta osoitettuna ajankohtana.

Tutkimus toteutetaan haastattelemalla tutkimukseen osallistuvia henkilöitä. Haastattelussa ovat paikalla haastateltavan lisäksi kaksi opinnäytetyön tekijää, jotka toimivat haastattelijoina. Tutkimuksen pohjalta tehdään opinnäytetyö, joka valmistuu lokakuussa 2017. Opinnäytetyö on julkinen dokumentti, josta tutkittavan henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa.

Haastattelut nauhoitetaan, ja niitä käytetään ainoastaan tähän opinnäytetyöhön. Haastattelut hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteliijoilla on vaitiolovelvollisuus kaikista haastatteluun liittyvistä asioista sekä henkilöllisyydestäsi. Voit keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa ilman seuraamuksia. Osallistuminen on vapaaehtoista eikä velvoita sinua mihinkään. Sinulla on oikeus saada lisätietoa tutkimuksesta tutkimusryhmän jäseniltä.

Jos sinulla on kysyttävää tutkimuksesta tai sen toteutuksesta, olethan yhteydessä sähköpostiosoitteeseen mari.jarvinen@health.tamk.fi tai ellanoora.karkkainen@health.tamk.fi

Ystävällisin terveisin

Opinnäytetyön tekijät

Mari Järvinen ja Ellanoora Kärkkäinen

Olen lukenut ja ymmärtänyt yllä olevan tiedotteen. Suostun osallistumaan haastatteluun annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutessani keskeyttää haastattelun missä vaiheessa tahansa. Kerättyä aineistoa saa käyttää siten, ettei minua pysty tunnistamaan.

Tutkittavan allekirjoitus

Päivämäärä ja paikka

Tutkijan allekirjoitus

Päivämäärä ja paikka

Liite 2. Haastattelurunko

VANHEMMUUS

- Mikä on tämän hetkinen elämäntilanteesi?
- Ketä perheeseesi kuuluu, ketä muita henkilöitä kuuluu lähiverkostoosi?
- Asutteko samassa paikassa lastesi/perheesi kanssa?
- Kuinka monta lasta sinulla on, minkä ikäisiä he ovat?
- Millainen suhde sinulla on lapsiisi?
- Miltä vanhemmuus tuntuu?
- Millainen vanhempi koet olevasi?
- Millainen vanhempi haluaisit olla?
- Mikä merkitys päihteidenkäytölläsi on vanhemmuuteen?
- Mitä koet hyväksi perhe-elämässäsi?
- Onko jotain, mitä haluaisit muuttaa perhe-elämässäsi?
- Mitä toivoisit, että olisi toisin?
- Mitä toivoisit tulevaisuudelta?

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

- Millainen toiminta tukee parhaiten vanhemmuuttasi?
- Miten sinut huomioidaan vanhempana päihdehuollon piirissä?
- Onko perhettäsi huomioitu hoidon piirissä?
- Oletko kokenut saavasi tarpeeksi tukea?
- Millaista tukea toivoisit vanhemmuuteen?
- Millaiset asiat auttavat sinua jaksamaan vanhempana arjessa ja korvaushoidossa?
- Oletko saanut tietoa erilaisista vanhemmuuden tukimahdollisuuksista?
- Mitä haluaisit ehdottaa tai sanoa päihdehuollon yksikön työntekijöille perhehoitotyön kehittämiseksi?
- Onko vielä jotain, mistä haluaisit kertoa?
- Miltä tämä keskustelu tuntui

Liite 3. TAULUKKO 4. Aiemmat tutkimukset aiheesta

Tekijät	Tarkoitus, tehtävät, tavoite	Menetelmät	Keskeiset tulokset
Itäpuisto, M. 2013. Päihdehoidon lapsi- ja vanhemmuussensitiivisyys. Yhteiskuntapolitiikka vol. 78.	<p>Tarkoitus selvittää avopäihdeklinioiden työntekijöiden näkemyksiä asiakkaiden lasten auttamisesta ja siitä, miten lapsia autetaan päihdetyössä.</p> <p>Tutkimustehtävät olivat miten tietoa päihdeasiakkaiden lapsista ja heidän avuntarpeistaan saadaan, millaista on lasten suora auttaminen, miten ja minkälaisien välineiden avulla vanhemmuutta tuetaan ja miten yhteistyö lastensuojelun ammattilaisten kanssa toimii.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Aineisto kerättiin haastattelemalla 17 päihdekliniikan työntekijää. Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna.</p> <p>Aineisto analysoitiin sisällön analyysin keinoin.</p>	<p>Päihdetyöntekijät kaipaavat välineitä perheiden ja lasten auttamiseen. Lasten ja perheen tukemiseen olevia välineitä on vähän tai ne puuttuvat kokonaan. Vanhemmuuden tukeminen on vaikeasti hahmotettavaa. Vanhemmuuden ja lapsien tukemisessa on suuria paikkakunta-kohtaisia eroja.</p>
Holmila, M., Raitasalo, K. & Kosola, M. 2013. Mothers who abuse alcohol and drugs: Health and social harms among substance-abusing mothers of small children in three child cohorts. Nordic Studies on Alcohol and Drugs vol. 30	<p>Selvittää päihteiden väärinkäytöstä aiheuttamia ongelmia päihteitä käyttäville äideille ja lapsille. Tarkoitus ja tavoite on tuottaa tietoa, jotta voidaan parantaa päihteitä käyttävien äitien elinoloja sekä ehkäistä päihteiden käytön vaikutusta lapseen ja vanhempaan.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto kerättiin väestörekisterin perusteella vuosilta 1991, 1997 ja 2002. Aineisto kuvaa naisten sosiaalisia, terveydellisiä ongelmia, joita on hoidettu terveydenhuollossa, kun lapsi on ollut alle seitsemän vuotias.</p>	<p>Pienten lasten äidit, jotka käyttävät päihteitä väärin, ovat riskissä sairastua tai ajautua sosiaalisiin ongelmiin. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilla on suuri rooli näiden äitien tukemisessa. Monilla äideistä on paljon kontakteja erilaisten sosiaali- ja terveyshuollon paikkojen kanssa, joita voitaisiin hyödyntää ehkäisevässä päihdetyössä.</p>

<p>Raitasalo, K. & Holmila, M. 2012. Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin. Yhteiskuntapolitiikka 77</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite on saada lisää tietoa tekijöistä, jotka vaikuttavat lasten kokemiin haittoihin äidin päihteiden käytön vuoksi. Tutkimustehtäviä ovat äitien päihteiden käytön yleisyys, päihteiden käytön vaikutus lapsen sairaalahoitoon ja psykiatriisiin ongelmiin ja miten usein lapset ovat sijoitettu lastensuojelun toimesta.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto kerättiin THL:län ylläpitämästä rekisteristä.</p>	<p>Äidin päihdeongelma vaikuttaa lapseen negatiivisesti. Se lisää lasten sairaalakäyntien määrää sekä vaikuttaa kehitykseen ja käyttäytymiseen.</p>
<p>Ranta, J. & Raitasalo, K. 2015. Disorders of cognitive and emotional development in children of mothers with substance abuse and psychiatric disorders. Nordic Studies on Alcohol and Drugs vol. 32</p>	<p>Tehtävät ovat miten äidin päihteiden väärinkäyttö, sosioekonominen asema vaikuttaa psyykkiseen kehitykseen, käyttäytymiseen ja tunne elämän ongelmiin sekä erilaisten neurologisten ja stressiperäisten sairauksien esiintymiseen 0-12 vuotiailla lapsilla.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Aineisto on kerätty väestörekisteristä, ja siihen kuuluu kaikki Suomessa 1997 syntyneet lapset, jotka eivät ole kuolleet ennen ensimmäistä ikävuotta. Tutkimukseen kuuluvia lapsia seurattiin lasten kahden teentoista syntymäpäivään asti.</p> <p>Aineisto analysoitiin ristiintaulukoimalla ja regressioanalyysillä.</p>	<p>Äidin päihdeongelma ja muut psyykkiset sairaudet luovat suuren riskin siihen, että lapsen psyykkisen kehityksen häiriöille sekä jopa sosioekonomiseen asemaan.</p>

<p>Sin, A. 2014. Päihdekuntoutusta lapsiperheille. Hyvinvointi- ja toimintakyky yksikkö. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.</p>	<p>Tutkimuksen tarkoitus on kehittää avokuntoutuksen perhetyöskentelyä päihdekuntoutuksessa.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mitkä merkitys avokuntoutuksella on perheelle, miten lapset huomioitiin kuntoutuksessa ja mitä muutoksia perheessä tapahtui kuntoutuksen jälkeen.</p> <p>Tutkimuksen tehtävät olivat mikä merkitys perheiden avokuntoutuksella on ollut perheen kuntoutumiselle, miten lapsinäkökulma huomioitiin perheiden avokuntoutuksen aikana ja millaisia muutoksia perheen elämäntilanteessa on tapahtunut perheiden avokuntoutuksen jälkeen.</p>	<p>Kvalitatiivinen tutkimus.</p> <p>Aineisto kerättiin teemahaastatteluna. Haastateltavia oli 10.</p> <p>Aineisto analysoitiin sisällön analyysin keinoin.</p>	<p>Päihdekuntoutuksen avulla vanhempien vanhemmuus vahvistui. Kun perhekuntoutus edistyi, lasten sijoitus purettiin tai lasten kotona asuminen mahdollistui. Lapset ja tavallinen perhe-elämä vahvistivat päihtetömyyttä.</p>
---	--	--	---